

Böcker om medeltida kloster 2005–2012

ALLMÄNT

Catharina Andersson, *Kloster och aristokrati. Nunnor, munkar och gåvor i det svenska samhället till 1300-talets mitt*. Dissertations from the Department of History, Göteborg University, 49. Göteborg: Historiska inst., Göteborgs univ., 2006. 435 sid. ISBN (korrigerat) 91-88614-62-X

ALVA STRA

Elisabet Regner, *Den reformerade världen. Monastisk och materiell kultur i Alvastra kloster från medeltid till modern tid*. Stockholm Studies in Archaeology, 35. Diss., Stockholms univ., 2005. 456 sid. Ill. ISBN 91-7155-023-2

Lars Ersgård (red.), *Helgonets boning. Studier från forskningsprojektet "Det medeltida Alvastra"*. Lund Studies in Historical Archaeology, 5. Lund, 2006. 240 sid. Ill. ISBN 978-91-22-02162-9

INNEHÅLL: Lars Ersgård, "Forskningsprojektet 'Det medeltida Alvastra'" (s. 9–22), Lars Ersgård, "Dödens berg och Guds hus – förfäderskult, kristnande och klostret i Alvastra i den tidiga medeltidens Östergötland" (s. 23–140), Marie Holmström, "Makten och Himmelriket. Kontinentala kontakter och föränderliga förbindelser i den medeltida Alvastra och Linköpings stift" (s. 141–240).

Lars Ersgård (red.), *Munkar och magnater vid Vättern. Studier från forskningsprojektet "Det medeltida Alvastra"*. Lund Studies in Historical Archaeology, 15. Lund, 2012. 415 sid. Ill. ISBN 978-91-89578-46-3

INNEHÅLL: Ann Catherine Bonnier, "Alvastra kloster och kyrkobyggandet i Östergötland" (s. 7–88), Ann Catherine Bonnier, "Cistercienserna och det aristokratiska landskapet" (s. 89–150), Marie Holmström, "Kontinental ideologi i monastisk regi – cistercienserna och 'Sverkerskapellet' vid Alvastra kloster i ny belysning" (s. 151–262), Clas Tollin, "Ågodomäner och sockenbildning i västra Östergötland" (s. 263–386), Lars Ersgård, "'Det medeltida Alvastra'. Tankar kring ett avslutat forskningsprojekt" (s. 387–414).

ASKEBY

Kjell O. Lejon, *Askeby kloster – om klostertid och klosterliv*. Diocesis Lincopensis, III. Skellefteå: Artos & Norma bokförlag, 2008. 255 sid. Ill. ISBN 978-91-7580-363-0
INNEHÅLL: 1. Inledning (s. 9–16), 2. Allmän bakgrundsbild (s. 17–37), 3. Cis-

tercienserna (s. 38–57), 4. Andra klosterordnar inom stift och kyrkoprovins (s. 58–65), 5. Askeby kloster (s. 66–86), 6. Nunnorna och klosterlivet (s. 67–129), 7. Skyddsbrev för Askeby kloster (s. 130–134), 8. Gåvor till klostret – testamenten, själågåvor och andra gåvor (s. 135–145), 9. Godsförvaltning – Affärsöverenskomelser m.m. (s. 146–154), 10. Tvister och domar (s. 155–159), 11. Avlaten och Askeby (s. 160–163), 12. De sista åren som kloster (s. 164–167), 13. Några sammanfattande ord om klosterhistorien (s. 168–177), 14. Några receptionshistoriska iakttagelser (s. 178–198). Efterskrift, noter, käll- och litteraturförteckning samt personregister (s. 199–255).

Sven Hellström (red.), *Nytt ljus över Askeby kloster*. Linköpings stiftshistoriska sällskaps skriftserie, 7. Askeby, 2010. 134 s. ISBN 978-91-633-6230-9
RECENSION i *Svenskt Gudstjänstliv* 2011, s. 179.

DALBY

Stephan Borgehammar & Jes Wienberg (red.), *Locus Celebris. Dalby kyrka, kloster och gård*. Centrum för Danmarksstudier, 28. Göteborg & Stockholm: Makadam förlag, 2012. 552 sid. Ill. och 3 planscher. ISBN 978-91-7061-116-2
INNEHÅLL: Stephan Borgehammar & Jes Wienberg, "Locus Celebris. Dalby kyrka, kloster och gård aktualiserade" (s. 11–15). *Del I – Vad vet vi?* Jes Wienberg, "Mellan kungar och kaniker. Dalby till debatt" (s. 18–53), Stephan Borgehammar, "Symboler i Dalby" (s. 54–87). *Del II – Dalbys äldre historia*. Dick Harrison, "Maktens gårdar vid tiden för Nordens kristnande" (s. 91–99), Michael H. Gelting, "Lund, Dalby og Bornholm. Politik og mission i biskop Eginos tid" (s. 101–111), Anna Minara Ciardi, "Har S:t Mauritius en koppling till den äldsta kyrkan i Dalby?" (s. 113–128), Bertil Nilsson, "Vem döpte, när och var? Doprättigheter under tidig medeltid i Västkyrkan" (s. 129–150), Ebbe Nyborg, "Kong Harald Hens grav i Dalby" (s. 151–159), Ralf M. W. Stammberger, "Paris, Hildesheim and Dalby. The Migrations of Christian Culture – Scania in the Eleventh and Twelfth Centuries" (s. 161–172). *Del III – Dalby kyrka*. Georg Welin, "Dalby kyrkas äldsta historia" (s. 174–195), Kristina Krüger, "The West End of Corvey. An Architectural Model for Churches in the Central Middle Ages" (s. 196–216), Ing-Marie Nilsson, "Trons visualisering. Dalby kyrkas västparti under äldre medeltid" (s. 217–236), Gertie Ericsson, "Heliga korsets kyrka. En konstruktionshistoria" (s. 237–249). *Del IV – Dalby kloster*. Clemens Timothy Galban, "The Canons Regular of St. Augustine. A Priestly Vision" (s. 252–261), Brigitte Meijns, "The Augustinian Canons in the Low Countries and the German Empire. The Expansion of the Canonical Reform Movement c. 1070–c. 1150" (s. 263–277), Tore Nyberg, "Augustinkaniker och premonstratenser i Danmark" (s. 278–290), Stephan Borgehammar, "Kanikerna i Dalby. Tre studier" (s. 291–326), Johnny Grandjean Gøgsig Jakobsen, "Dominikanerne i Lund og augustinerne i Dalby. Mulige forbindelser" (s. 327–333). *Del V – Dalby i landskapet*. Andreas Nilsson, "Dalbys förhistoria" (s. 336–341), Anna Lihammer, "Dalby mellan vikingatid och medeltid. Gamla sanningar och nya frågor" (s. 342–350), Anders Andréén, "Dalby bortom Heligkorskyrkan. Ett kejserligt landskap i Skåne" (s. 351–359), Jan Kockum, "Dalby kloster och det ekonomiska landskapet. Resurser, produktion och konsumtion" (s. 361–375), Mattias Karlsson, "Kyrkor och själavård under Dalby kloster" (s. 377–397), Ola Svensson, "Dalby birk och rättens platser" (s. 398–408), Sten Skansjö, "Dalby kyrkby, kungsgård och socken efter reformationen" (s. 409–422). *Del VI – Konsten*

i Dalby. Thomas Rydén, "Dalbyboken. En omvärdering av attributionskriterierna" (s. 424-435), Lena Liepe, "Dalby kyrkas dopfunnt. Formspråk och bildspråk" (s. 436-446), Maria Cinthio, "Återfunna fynd och andra pusselbitar. Om inventarier, patrociner och patroner" (s. 447-460), Hanna Källström, "Avlat och andaktsbilder. Veronicamotivet i Dalby kyrka" (s. 461-466). *Del VII - Dalbys förflutna i framtiden*. Bodil Petersson, "Ett levande förflutet. Kulturarv och rekonstruktion" (s. 468-479), Bodil Petersson & Nicolò Dell'Unto, "Framtidsperspektiv på Dalby kyrka, kloster och gård" (s. 480-485). Engelska sammanfattningar, käll- och litteraturförteckning, författarförteckning och planscher (s. 486-552).

GUDHEM

Markus Hagberg (red.), *Gudhems kloster*. Skara stiftshistoriska sälls-kaps skriftserie, 44. Skara: Skara stiftshistoriska sällskap, 2009. 240 sid. Ill. ISBN 978-91-977365-6-5
INNEHÅLL: Maria Vretemark, "Gudhem före klostret" (s. 11-16), Kjell O. Lejon, "Klostren som kulturinstitution" (s. 17-36), Karl-Erik Tysk, "Cisterciensiskt fromhetsliv" (s. 37-60), Ingemar Fägerlind, "Gudhems kloster" (s. 61-82), Ingemar Fägerlind, "Gudhems klosterträdgård - då och idag" (s. 83-90), Jan Svanberg, "Drottning Katarinas gravvård från Gudhems klosterkyrka" (s. 91-114), Gudrun Wäpling, "Tre berättelser ur Gudhems klosters historia" (s. 115-120), Markus Hagberg, "Var drottning Gunhild den första nunnan i Gudhem?" (s. 121-142), Johan Frick, "Romerska ekon" (s. 143-154), Bo J. Theutenberg, "Gunhild, Katarina och Hafrid. Om Gudhem och Gudhems klosters relation till medeltida svenska frälsesläkter" (s. 155-238).

KROKEK

Marie Ohlsén, *Krokeks kloster. Franciskanernas skogskonvent*. Linköping: [Linköpings univ.], 2011. 94 sid. ISBN 978-91-7393-125-0

RINGSTED

Ane L. Bysted, *Ringsted Kloster og Skt. Bendts Kirke*. Ringsted: Historiens Hus, Ringsted Museum og Arkiv, 2010. 95 sid. Ill. ISBN 978-87-991455-1-5
INNEHÅLLER KAPITLEN "Vor Frues, Skt. Knuds og Skt. Bendts" (s. 5-14), "Et mord og dets følger" (om Knud Lavard, s. 15-37), "Klosterets religiøse liv" (s. 38-50), "Kongelig gravkirke" (s. 51-69), "Klosteret efter middelalderen" av Kirsten Henriksen (s. 70-81) samt bilagor: Ringstedtavlan i dansk översättning, kungamak-tens släkttavla, ledare av Ringsted Kloster intill 1660 och litteraturlista (s. 82-95).

SKARA STIFT (*Gudhem, Lödöse, Ramundeboda, Skara, Varnhem*)

Johnny Hagberg (red.), *Kloster och klosterliv i det medeltida Skara stift*. Skara stiftshistoriska sälls-kaps skriftserie, 33. Skara: Skara stiftshistoriska sällskap, 2007. 342 sid. Ill. ISBN 978-91-976688-5-9
INNEHÅLL: Ragnar Sigsjö, "Vägen till Varnhem" (s. 15-36), Elisabet Regner, "Cistercienserna i Västergötland" (s. 37-62), Ingemar Fägerlind, "Gudhems kloster" (s. 63-80), Bertil Nilsson, "Tiggarbrödernas konvent i Skara" (s. 81-108), Rune Ekre, "Klostret i Lödöse" (s. 109-158), Johnny G. Jacobsen, "Dominikanerne i Västergötland" (s. 159-184), Jørgen Nybo Rasmussen, "Franciskanerne i provinsen Dacia" (s. 185-200), Helmut Bednar, "Antonitklostret i Ramunde-

boda” (s. 201–252), Martin Berntson, ”Västergötlands kloster och reformationen” (s. 253–282), Anders Arborelius, ”I den Helige Andes tjänst” (s. 283–312), Alf Härdelin, ”Det tidigmedeltida klosterfolket och Bibeln” (s. 313–328), Lars Cavalin, ”Moder Maria Elisabeth Hesselblad OSsS från Fågslavik” (s. 329–338).

STOCKHOLM, OFM OCH OP

Björn Hallerdt, *Svartbrödraklostret i Stockholm*. Stockholm: Stockholms medeltidsmuseum och Stockholmia, 2006. 39 sid. ISBN 978-91-7031-173-4

Henrik Roelvink, *Riddarholmens kyrka och kloster. Varför är Sveriges kungar begravda hos franciskanerna?* Monografier utgivna av Stockholms stad, 201. Stockholm: Veritas Förlag / Stockholmia förlag, 2008. 199 sid. Ill. ISBN 978-91-89684-51-5

VADSTENA

Ingela Hedström, *Medeltidens svenska bönböcker. Kvinnligt skriftbruk i Vadstena kloster*. Acta humaniora (Oslo), 405. Diss., Det humanistiske fakultet, Univ. i Oslo, 2009. 556 sid.

Inger Lindell, *Brev i Vadstena klostrets arkiv 1368–1375*. Samlingar utgivna av Svenska fornskriftsällskapet, Ser. 1: Svenska skrifter, 92. Uppsala: Svenska fornskriftsällskapet, 2010. 164 sid. ISBN 978-91-976118-5-5

Julia Sigurdson och Sune Zachrisson, *Aplagårdar och klosterliljor. 800 år kring Vadstena klostrets historia*. Skellefteå: Artos, 2012. 236 sid. Ill. ISBN 978-91-7580-588-7

VARNHEM

Linda Tidström, *Varnhems klosterhistoria*. Visby: Nomen, 2006. 39 sid. ISBN 91-89370-44-9

Johnny Hagberg (red.), *Ora et Labora. Varnhems klosterkyrka under nio sekler*. Skara stiftshistoriska sälls-kaps skriftserie, 19. Skara: Skara stiftshistoriska sällskap, 2005. 116 sid. Ill. ISBN 91-975004-4-5

INNEHÅLL: Alf Härdelin, ”Klosterkulturens rötter” (s. 11–26), Ragnar Sigsjö, ”Varnhems kloster” (s. 27–60), Ingemar Fägerlind, ”Klosterträdgårdarna” (s. 61–74), Johan Frick, ”Monumentet Da la Gardie” (s. 75–106), Birgitta Sträng, ”Varnhems klosterkyrka – idag församlingskyrka” (s. 107–115).

Markus Hagberg (red.), *Varnhems kloster före Birger jarl. Om klostrets rottrådar i tiden*. Skara stiftshistoriska sälls-kaps skriftserie, 58. Skara: Skara stiftshistoriska sällskap, 2011. 160 sid. Ill. ISBN 978-91-86681-0-5

INNEHÅLL: Tore Nyberg, ”Det benediktinska klosterväsendet före Varnhem” (s. 9–34), Dick Harrison, ”Sveriges politiska historia mellan 1100 och 1250” (s. 35–52), Maria Vretemark, ”Varnhem före klostrets tid” (s. 53–66), Ragnar Sigsjö, ”Monasterium vetus – Varnhems kloster före Birger jarl” (s. 67–96), Per Ström, ”En kyrkoinvigning i Varnhems kloster” (s. 97–112), Ingmar Svanteson, ”Varför ser kloster ut som de gör?” (s. 113–118), Alf Härdelin, ”Lectio divina – eller: Ett verktyg för en hel, osöndrad teologi” (s. 119–135) samt faksimiler av delar av två böcker om Varnhems kloster och klosterkyrka: *Varnhems Cistercienser kyrka*, etsningar av Robert Haglund, text av Hans Hildebrand, 1884 och Frithiof Hall, *Bidrag till kännedom om Cistercienserorden i Sverige*, bd I: *Munkklostren*, 1899 (s. 137–157).

VISBY, OFM

Eva Odelman & Evert Melefors (red.), *Visbyfranciskanernas bok. Handskriften B 99 i Kungliga biblioteket. Latinsk text utgiven med översättning, inledning och register.* Arkiv på Gotland, 5. Visby: landsarkivet i Visby och Gotlands kommunarkiv, 2008. 208 sid. Ill. ISBN 978-91-971632-0-0

VRETA

Per Gustavi, Östergötlands kristnande, Vreta kloster, kyrkosyn, biskopsvisitationer. Linköping: Per Gustavi, 2005. 93 sid. ISBN 91-631-6990-8

Per Gustavi, *Vreta kloster under tusen år. Ansgarsmissionen.* 2:a uppl., [Linköping]: Per Gustavi, 2010. 356 sid. ISBN 978-91-633-6772-4

Göran Tagesson m.fl. (red.), *Fokus Vreta kloster. 17 nya rön om Sveriges äldsta kloster.* Riksantikvarieämbetet, Arkeologiska undersökningar, skrifter 77. The Museum of National Antiquities, Stockholm, Studies 14. Stockholm: Statens historiska museum, 2010. 386 s. Ill. ISBN 978-91-89176-39-3
RECENSION i *Svenskt Gudstjänstliv* 2011, s. 211.

VÅRFRUBERGA

David Damell, Märith Melbi och Susanne Siiberg, *”Älskade döttrar på Fogdön”.* Strängnäs: Föreningen Vårfruberga kloster, 2012. 22 sid.

Böcker om kyrkobyggnader

Markus Dahlberg & Kristina Franzén (red.), *Sockenkyrkorna. Kulturarv och bebyggelsehistoria.* Stockholm: Riksantikvarieämbetet, 2008. 407 sid. Ill. ISBN 978-91-7209-526-7

DENNA ÖVERBLICK av Sveriges kyrkor från medeltiden till 1950 är ett resultat av Riksantikvarieämbetets projekt ”Sockenkyrkorna. Kulturarv och bebyggelsehistoria”. Projektet publicerar också utförliga landskapsrapporter, varav 13 av totalt 21 planerade har utkommit till och med år 2012. Landskapsrapporterna listas inte här.

INNEHÅLL: *Del I: Sockenkyrkorna – projektets metod och material.* Markus Dahlberg, ”Den kvantitativa grundvalen – ramprojektet” (s. 23–26), Markus Dahlberg, ”Socknar och församlingar över tid” (s. 27–30), Kristina Franzén, ”Kulturgeografisk metod och materialredovisning” (s. 31–38), Markus Dahlberg, ”Byggnadshistorisk analys” (s. 39–52), Markus Dahlberg, ”Basmaterialets tillgänglighet” (s. 53–56). *Del II: Kyrkan i landskapet.* Ulf Sporrang, ”Kyrkan i landskapet” (s. 59–72), Kristina Franzén, ”Kyrkolandskapets förändringar” (s. 73–96), Birgitta Roeck Hansen, ”Kyrkornas lägen” (s. 97–106), Kristina Franzén, ”Kyrkomiljöerna i dag” (s. 107–125). *Del III: Sockenkyrkorna från medeltiden till 1950.* Ann Catherine Bonnier, ”Sockenkyrkorna under medeltiden” (s. 129–176), Göran Lindahl, ”Kyrkorna från reformationen till 1760” (s. 177–234), Ingrid Sjöström, ”Kyrkorna 1760–1860” (s. 235–272), Eva Vikström, ”Sockenkyrkornas förnyelse genom ombyggnad” (s. 273–290), Jakob Lindblad, ”Kyrkorna 1860–1950” (s. 291–324), Anders Åman, ”Restaureringar och receptions historia 1860–2000” (s. 325–341). *Del IV: Det kvantitativa perspektivet.*

Markus Dahlberg, "Sockenkyrkorna – en överblick" (s. 345–376), "Litteratur om Sveriges kyrkor sammanställd av Markus Dahlberg" (s. 377–378). *Bilagor*: medarbetare, projektets publikationer, förkortningar, förteckning över kartor, diagram, tabeller och plansammanställningar, register (s. 381–407).

Robin Gullbrandsson, "*Tills du återupprättat helgedomarna*". *Kyrkorestaureringar i Västergötland 1920–1960*. Skara stiftshistoriska sällskaps skriftserie, 37. Skara: Skara stiftshistoriska sällskap, 2008. 208 sid. Ill. ISBN 978-91-976688-9-7

Ing-Marie Nilsson, *Mellan makten och himmelriket. Perspektiv på Hallands medeltida kyrkor*. Lund Studies in Historical Archaeology, 12. Diss., Lunds univ., 2009. 499 sid. Ill. ISBN 978-91-89578-32-6

Hans Andreasson & Jes Wienberg (red.), *Medeltiden och arkeologin. Mer än sex decennier*. [Festskrift till Erik Cinthio.] Lund Studies in Historical Archaeology, 14. Lund, 2011. 111 sid. Ill. ISBN 978-91-89578-44-9
INNEHÅLLER BL.A.: Ing-Marie Nilsson, "Kyrkoarkeologin igår, idag och imorgon? En spekulativ positionsbestämning" (s. 29–48) och Jes Wienberg, "Erik Cinthios bibliografi 1946–2011" (s. 101–108).

Johnny Hagberg (red.), *Kyrkor i Skara stift*. Skara stiftshistoriska sällskaps skriftserie, 67. Skara: Skara stiftshistoriska sällskap, 2012. 224 sid. Ill. ISBN 978-91-86681-09-8
INNEHÅLLER foton och korta beskrivningar av samtliga kyrkor i Skara stift inklusive gravkapell och andra invigda gudstjänstrum.

Festskrifter

Markus Hagberg, Lena Maria Olsson & Sven-Erik Pernler, *Kyrka, kultur, historia – en festskrift till Johnny Hagberg*. Skara stiftshistoriska sällskaps skriftserie, 69. Skara: Skara stiftshistoriska sällskap, 2012. 559 sid. Ill. ISBN 978-91-86681-11-1
INNEHÅLL I URVAL: Carl-Gustaf Andrén, "Universitet och kyrka" (s. 17–30), Erik Aurelius, "Tack och lov. Fyra variationer på temat kyrka – kultur – historia" (s. 45–56), Martin Berntson, "Det förlorade bibeldramat. Teater och kyrka i Sverige under tidigmodern tid. En fallstudie" (s. 57–72), Sven-Erik Brodd, "Den kyrkliga väckelsen". En ecklesiologisk omläsning av Arvid Norbergs *Den kyrkliga väckelsen i Skara stift under senare hälften av 1800-talet*" (s. 85–94), Inga von Corswant-Naumburg, "Huvudbanér – Ett barockt fenomen i Östersjöområdet" (s. 107–118), Stina Fallberg Sundmark, "En handbok för fattiga och enkla präster – *Summula* av Laurentius av Vaksala från svenskt 1300-tal" (s. 129–144), Carl Gillner, "Den tyska Johanniterorden – en evangelisk riddarorden" (s. 153–168), Patrik Göransson, "Några axplock från Svenska S:t Mikaela historia i Reval och på öarna" (s. 185–202), Håkan Hallberg, "Kring en västgötsk medeltidshandskrift [innehållande predikningar] i Uppsala. Ihre 8" (s. 203–214), Monica Hedlund, "Är ryssarna kristna? Om Nicolaus Bergius och den ryska kyrkan" (s. 215–226), Alf Härdelin, "Den gudstjänstfirande kyrkan. Om ett monastiskt alternativ" (s. 259–270), Lars-Göran Lönnermark, "Kyrkorummet som en klanglåda för Det heliga" (s. 299–308), Carl Henrik Martling, "Från Sinai till Aksum. Förbundsarkens väg genom tiden" (s. 309–322), Bertil Nilsson, "Sockenprästen och de fattiga under svensk medeltid" (s. 323–342), Sven-Erik

Pernler, "Vå(n)dan av att missa en källa [om S. Helenae källa vid Djursnäs]" (s. 379–390), Karin Strinnholm Lagergren, "Medeltida kyrkomusik i Skara stift – forskningsöversikt och källpresentation" (s. 419–438), Jakob Tronêt, "Linjer i en högkyrklig prästspiritualitet. Reflexioner kring två bönböcker för präster" (s. 483–496).

Marie Lennerstrand, Åsa Karlsson & Henrik Klackenborg, *Fragment ur arkiven. Festskrift till Jan Brunius*. Skrifter utgivna av Riksarkivet, 37. Stockholm: Riksarkivet, 2013. 378 sid. Ill. ISBN 978-91-87491-01-6
INNEHÅLL I URVAL: Gisela Attinger, "Norske antifonarfragmenter i det svenske Riksarkivet" (s. 133–143), Gunilla Björkvall, "Hec est domus domini. En okänd svensk sekvens för kyrkoinviggningsfesten" (s. 144–157), Karin Strinnholm Lagergren, "Kommentar till transkription av sekvensen Hec est domus domini" (s. 158–161), Tuomas Heikkilä, "Tracing a Parisian Lectionary in Medieval Finland" (s. 162–176), Erik Niblaeus, "De äldsta bibelfragmenten i Riksarkivet" (s. 211–219), Sara Risberg, "Peder Månsson och striden om Birgittahuset" (s. 244–255).

Bibliografi

Göran Gustafsson, *Religions sociologiska Institutets publikationer. Forskningsrapporter, litteraturöversikter, analyserande artiklar, siffersammanställningar*. Lund Studies in Sociology of Religion, 12. Lund, 2013. 90 sid. ISBN 91-974760-8-0